

Сергій Мартинов,

к.е.н., доцент кафедри менеджменту та адміністрування
Житомирський державний університет ім. І. Франка, Україна

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ РЕГІОНУ

Виникнення концепції сталого розвитку зумовлене посиленням техногенного навантаження на навколишнє природне середовище внаслідок неузгодженості економічного розвитку і вимог екологічної безпеки. Особливу актуальність ця концепція набуває у сфері агропромислового виробництва, яке найтіснішим чином пов'язане з природним навколишнім середовищем. При цьому територіальна нерівномірність забезпечення галузі основними видами ресурсів вимагає врахування економічних та екологічних регіональних особливостей. Тому сталий розвиток аграрного сектора регіону слід розглядати як процес забезпечення матеріального добробуту теперішнього та майбутніх поколінь, яке досягається раціональним використанням наявних у сільському господарстві регіону ресурсів, зберігаючи рівновагу природного середовища.

Вирішення проблеми забезпечення сталого розвитку аграрного сектора передбачає зміщення акцентів у відносинах товаровиробника та довкілля з ресурсоспоживання, що не відповідає вимогам екологічної безпеки, на доцільне в умовах техногенного навантаження ресурсозаощадження шляхом екологізації сільськогосподарської діяльності, під якою слід розуміти процес цілеспрямованих перетворень у продуктивних силах і виробничих відносинах, що знижують негативний вплив на природне середовище та забезпечують ефективне використання ресурсів. До основних напрямів екологізації слід віднести раціональне використання економічного потенціалу сільського господарства та формування системи управління регіону, що сприятиме сталому функціонуванню аграрного сектора регіону.

Визначальний вплив на забезпечення сталого розвитку аграрного сектора регіону має ефективне використання наявного у підприємств ресурсного потенціалу. Зважаючи на те, що сталий розвиток – це процес взаємодії екологічної та економічної складових, його забезпечення не може відбуватись за умови раціонального використання лише природних ресурсів. Для виконання головної функції сталого розвитку – гарантування рівних можливостей нинішнього та майбутніх поколінь задовольняти свої потреби – необхідним є також збереження та ефективне використання економічних ресурсів: трудових та матеріально-технічних. У сукупності із землею, водою та повітрям вони утворюють ресурсний потенціал сталого розвитку аграрного сектора, комплексне залучення якого до виробничого процесу безпосередньо впливає на еколого-економічну зрівноваженість регіону.

Серед елементів природного потенціалу аграрного сектора визначальна роль належить земельним ресурсам. Їх додаткове залучення у виробничий

процес та зростання рівня розораності території протягом останніх десяти років спричинило поширення ерозійних процесів, в наслідок яких змінюються природні властивості ґрунтів, втрачається здатність до самовідновлення, що, в кінцевому підсумку, призводить до деградації ґрунтового покриву та зниження урожайності сільськогосподарських культур. Тому проблема боротьби з водною і вітровою ерозією ґрунтів, одна із найважливіших у сільському господарстві. Вона повинна розв'язуватися на основі створення системи полезахисних лісонасаджень, будівництва системи інженерних протиерозійних споруд, переходу на протиерозійний обробіток ґрунту, розробки і впровадження ресурсозберігаючих, екологічно стійких систем ведення сільського господарства.

Негативні тенденції також притаманні використанню економічного потенціалу аграрного сектора. Кількісні та якісні показники людського капіталу як основної продуктивної сили суспільства, яка безпосередньо бере участь у сільськогосподарському виробництві, постійно погіршуються. Це є одним з чинників скорочення виробництва валової продукції сільського господарства. Зменшення чисельності працюючих в сільському господарстві пов'язано із розладом соціальної інфраструктури, зниженням рівня заробітної плати, яка є найнижчою серед усіх галузей економіки. Основним висновком здійсненого в процесі дослідження прогнозування стану трудових ресурсів на найближчу перспективу є їх поступове зменшення. Паралельно цим змінам відбувається скорочення в складі трудових ресурсів села осіб працездатного віку і осіб старше працездатного віку та підлітків, зайнятих в галузях економіки. Ключовою проблемою формування трудового потенціалу села сьогодні є забезпечення здатності до праці, підвищення ділової кваліфікації працівників, тому розвиток трудових ресурсів вимагає розширення системи професійної підготовки молоді, включаючи й доробочий період з метою досягнення персоналом відповідного рівня кваліфікації, здатного ефективно працювати в ринкових умовах.

Проблема ресурсного забезпечення сільськогосподарських підприємств поглиблюється й тим, що зменшення працюючих в сільському господарстві не компенсується якісним оновленням матеріально-технічної бази агропромислового виробництва. У результаті зменшення кількості прибуткових сільськогосподарських підприємств їх основні виробничі фонди зменшились, знизився рівень їх технічного оснащення. Скорочуються можливості інтенсифікації сільськогосподарського виробництва, порушуються строки виконання сільськогосподарських робіт, що призводить до зниження рівня рентабельності виробництва. За цих умов доцільно створювати державні і кооперативні машинно-технологічні станції та обслуговуючі кооперативи, запроваджувати лізингову форму взаємовідносин, яка буде вигідна насамперед для сільськогосподарського товаровиробника.

Досягнення сталості на рівні сільськогосподарських підприємств, яке позначиться на рівні продуктового забезпечення населення певного регіону, потребує чітко визначеної регіональної програми сталого функціонування аграрного сектора. Базисом такої програми повинна стати Концепція та стратегія сталого розвитку аграрного сектора регіону, що дасть змогу втілити в

життя заходи, передбачені тактикою забезпечення сталості сільськогосподарського виробництва. Для цього запропоновано розробку еколого-економічного механізму територіального управління. Основою його є адаптовані до умов еколого-економічної збалансованості методи й інструменти економічного механізму природокористування і механізму управління економічною діяльністю території. Екологічно спрямований механізм управління регіоном передбачає економічну оцінку природно-ресурсного і виробничого потенціалів території, визначення економічних наслідків незбалансованої еколого-економічної взаємодії і відображення їх у кінцевих показниках роботи відповідних економічних суб'єктів.

Два різноспрямовані вектори розвитку – екологічний та економічний – поєднуються в процесі сталого розвитку шляхом мінімізації витрат ресурсного потенціалу задля гарантування матеріального добробуту суспільства та зменшення техногенного навантаження на природне середовище. Тому зрівноважений еколого-економічний розвиток аграрного сектора регіону вимагає комплексності у вирішенні питань взаємодії природи та суб'єктів господарювання. Суть такої комплексності полягає у поєднанні зусиль ресурсокористувачів та органів місцевого самоврядування для забезпечення продовольчої безпеки регіону щодо якості і кількості продовольства, охорони і відновлення природних ресурсів, а також управління використанням наявних ресурсів з метою мінімізації негативного впливу на довкілля.